

Osmanlı Askeri Tarihi- Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918

Gültekin Yıldız (Editör)

İstanbul, TİMAŞ Yayınları, 2017, 400 Sayfa, ISBN:978-605-082-58-00

Zafer SARAÇ*

Yeryüzünde devlet organizasyonların ortaya çıktığı ilk günden bu yana, meydana gelen devlet teşkilat yapısının mihver noktası hep ordu olmuştur. Askeri yapı devletin ana gövdesini ayakta tutan yegâne unsur olduğu gibi, düşmanlar karşısında en önemli caydırıcı güç olmuş, güvenliğin temini aşamasında ana dayanaknoktası olarak görev yapmıştır. Devletler askeri güçleri nispetince varlıklarını idame ettirirken, ordu komutanları kimi zaman ülkenin yönetiminde etkili olup, askeri ve siyasi otoriteyi kendi şahıslarında mezcederek, insan kitleleri üzerine hükmetmişlerdir. Asker, ordu ve komutan namıyla askeri teşkilatın bu önemli unsurları, çağlar boyunca tarihin şekillenmesinde devletlerin en önemli aktörleri olarak kendilerini göstermişlerdir. Bu şekilde askeri teşkilatın bir devlet için ne kadar mühim olduğunu belirttikten sonra ele alacağımız eseri tanıtabiliriz.

Devletlerin askeri teşkilatları dönemine göre farklı başlıklar altında genel tarih anlatısında kendisine yer bulurken, ülkemizde askeri teşkilat konusunda yayımlanmış müstakil eserlerin sayısı oldukça azdır. Editörlüğünü Gültekin Yıldız'ın yapmış olduğu "Osmanlı Askeri Tarihi- Kara Deniz ve Hava

* Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, zafersaraç@hotmail.com

Kuvvetleri 1792-1918” isimli eser Osmanlı Tarihine askeri cepheden bakarak bu yöndeki eksiklikleri gidermek bağlamında okuyucunun ilgisine sunulmuştur. Eser daha önce “Dünya Savaş Tarihi” serisinin 4. Cildi olarak TİMAŞ Yayınlarından 2013 yılında çıkarılmıştır. Eserin eski baskısı daha geniş ebatlarda, kuşe kâğıda, ciltli, renkli ve resimli formatta olmasına karşın; yeni baskısı daha küçük ebatlarda, kitap kâğıdına, ciltsiz, renksiz ve daha az resimli bir şekilde çıkarılmıştır.

Türk tarihindeki her güçlü devlet gibi bir imparatorluk olarak nitelendirilmiş olan Osmanlı Devleti içinde en önemli devlet organizasyonu askeri teşkilattır. Osmanlı askeri yapısının girift noktalarını deşifre etmek; bir anlamda devlet teşkilatının bilinmeyenlerine hâkim olmaktır. Akademik manada Askeri Tarih konusundaki çalışmalarıyla dikkat çeken Gültekin Yıldız, hazırlamış olduğu editöryal eserle askeri tarih araştırmalarına yeni bir soluk getirmiştir. Ülkemizde askeri tarih konusunda adı ön plana çıkmış dokuz bilim adamının oldukça hacimli makaleleri kolektif bir çalışmanın kaliteli bir ürünü olarak mezkûr kitap çatısı altında kendisine yer bulmuştur.

Askeri Teşkilat denildiğinde kara, hava ve deniz kuvvetleri adı altında üç önemli ordu organizasyonuakla gelir. Sanayi inkılabı ve teknolojik gelişmeler sayesinde askeri yapılarda bir metamorfoz husule gelmiş, çeşitlenen askeri kuvvetler sonraki yıllarda ilgili araştırma literatürünün zenginleşmesine neden olmuştur. Kitabın 1792-1918 yılları arası dönemi anlattığı dikkate alınırca, tamda yukarıda bahsettiğimiz sanayi sıçramasının olduğu dönem de Osmanlı Askeriyesinin dünyaya intibak süreci ve kara deniz ve hava kuvvetlerinin durumu, kitabın ana anlatısını oluşturmaktadır. Böylelikle yakınçağ askeri yapısı adı altında Batı ve Osmanlı terazinin farklı keferlerine konulmuş, karşılaştırılmalı bir şekilde Osmanlının askeri uyum süreçleri okuyucuya sunulmuştur.

Kara, hava ve deniz kuvvetlerinin genel anlatımına ek olarak, daha spesifik incelemelerde kitapta kendisine yer bulmuştur. Örneğin;kitabın ilk makalesi “Kaleler” askeri tarihin gerçekleşme alanı addedebileceğimiz bir mimari yapının detaylı incelemesi şeklinde göze çarpmaktadır. Her tarihi olay belirli bir zemin üzerinde gerçekleşirken, geçmişte ki askeri olayların yeryüzündeki icra noktası olan kalelerin incelenmesi, askeri olayların yerinde tetkik edilmesine neden olmuştur. Bu makalede bol istatistiki bilginin sunulması, arşiv materyalinin detaylı değerlendirilmesi; makalenin sıkı ve özverili bir çalışmanın ürünü olduğunu kanıtlamaktadır. Özel mekân tetkikinin dışında özgün bir anlayışla, Osmanlı toprağı üzerinde oldukça fazla olan kalelerin genel bir intiba vermek kastıyla değerlendirilmesi, bu konuda mevcut araştırma sahasının genişletilmesi, askeri tarih okuyucusu için bulunmaz bir avantaj halini almıştır.

Daha önce de kısaca bahsettiğimiz gibi kitabın genel anlatısının önemli bir kısmı Osmanlı Askeri unsurlarının Batıya adaptasyonu üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eksende her makale kendi içindeuyum konusunu ele almakla birlikte, bazı makalelerin ana anlatısı tamamıyla bu yöndedir. Örneğin; “Kara Kuvvetlerinde Avrupalı Danışmanlar” isimli makale uyum sürecinin nasıl gerçekleştiği ve bu süreç üzerinde birinci dereceden etkili unsur olan Avrupalı danışmanların işlevi üzerinde durmaktadır. Yine kara ve deniz kuvvetleri incelenirken, ikinci aşamada bu askeri kuvvetlere ilişkin sanayinin

gelişiminden detaylı bahsedilmektedir. Ortaçağlar boyunca askeri teknolojisini Avrupa'ya transfer eden Osmanlı'nın güç kaybı neticesinde teknolojinin Avrupa'dan Osmanlı'ya doğru yönelerek seyir değiştirmesi ve bu dönemin anlatılması, okuyucuya daha geniş bir perspektif sunmaktadır.

Askeri tarihin icra alanı, kuvvetleri ve sanayisinden sonra uygulama alanı olan harplerde müstakil makalelerle kitapta kendisine yer bulmuştur. Kitabın en önemli amacı askeri tarihi savaş, barış, mağlubiyet ve antlaşmaların kısır döngüsünden kurtarmak olmakla birlikte; askeri tarihin yorumlanabilmesi için uygulama sahasının yani harplerin detaylı bir şekilde değerlendirilmesi gerekliliği kitapta gayet iyi bir şekilde anlatılmaktadır. Özellikle Osmanlı'nın kadim düşmanı Ruslar ile yapılan harpler Osmanlı Askeri Tarihi'nin en önemli göstergelerinin hareket noktalarını belirlemek için eşi bulunmaz bir tarihi malzemedir. Bahsettiğimiz harp-tarih anlatısı ekseninde "Osmanlı Rus Harpleri 1792-1878" makalesi savaşların anatomisinden yola çıkarak nadide bir askeri tarih anlatısı arz etmektedir. Yine "Deniz Muharebeleri ve Müşterek Harekat" isimli makale ile kara harplerinin gölgesinde kalan deniz savaşları hakkında detaylı bilgi verilerek, birçok deniz savaşı daha net bir görünüme kavuşturulmuştur. Ayrıca deniz savaşları harita üzerinde gösterilerek, okuyucunun konuyu daha net kavramasına olanak sağlanmıştır.

Kitabın en önemli makalelerinden biriside "On Yıllık Harp ve Topyekûn Seferberlik" isimli makaledir. Bu makalede Osmanlı'nın son dönemleri ve Milli Mücadele yıllarını on yıllık bir zaman dilimi içerisinde savaşla hemhal olarak geçiren Türk milletinin harbi ve askerliği sıradanlaştırıp bir yaşam şekline çevirdiğinin bariz izlerini görmek mümkün. Özellikle topyekûn harp ve seferberlik ile ilgili yapılan tespitler, mağlubiyet ve galibiyetlerin sonuçları ve bu on yılın detaylı dökümü üzerindeki ehil yorumlar etkileyicidir. Her şeyden öte savaşların genel anlatısı içerisinde tam manasıyla üzerinde durulmayan savaşa hazırlık dönemi, Seferberlik kavramı adı altında netliğe kavuşturulmuştur.

Kitap açık, sade ve anlaşılır dili açısından dikkate alınacak olunursa, hedef kitlenin yelpazesinin oldukça geniş olduğu varsayılabilir. Özellikle genel okuyucu kitlesine kendisini kabul ettirerek, akademik bir perspektif sunan eserler alanında daha kıymetli ve daha makul olarak ön plana çıkmaktadırlar. Makale yazarlarının konuya yaklaşımlarının okuyucuyu yormaktan uzak olduğunu; konu içerisinde askeri terminoloji ile ilgili kelimelerin ayrı bir çerçeve içerisinde detaylı olarak tanımlanmasından, anlaşılmaktadır. Yine benzer şekilde editörün konunun bütünlüğünü bozmadan metin içerisinde verdiği bilgiler okuyucununaklına takılan boşlukları doldurmaya namzettir.

Makalelere ilişkin dipnotlar kitabın sonunda her bir bölüm için ayrı olacak şekilde düzenlenmiştir. Dipnotların böyle sunulması, dipnotu metnin altında görmek isteyenler için yanlış bir seçim olarak düşünülebilir. Kaynakça incelendiğinde zengin bir içerikle karşılaşıldığı açık bir şekilde görülmektedir. Makalelerin iyi bir çalışmanın ürünü olduğunu; kaynakçanın zenginliği kanıtlamaktadır. Kaynakların kitabın anlatımı paralelinde kara hava ve deniz kuvvetleri şeklinde ayırma tabi tutulması kaynaklara olan ilgiyi doğru kanalize ederek, belirli bir yönelimi olan araştırmacıların işini kolaylaştıracağı açıktır.

Askeri Tarih konusunda yeterli malumatı olmayanların aklında soru işareti bırakacak bir konu ise yazarların yetkinliğidir. Editör bu eksikliği de gidermek babında kitabın son kısmına yazarların biyografileri ve akademik geçmişleri hakkındaki bilgiler koymuştur. Kitabın sonunda iyi bir indeksin hazırlanmış olması eserin her ayrıntının iyi düşünüldükten sonra vücuda getirildiğinin enönemli göstergeleri olarak fark edilmektedir.

Eserin askeri tarih açısından literatüre önemli bir katkı yaptığı gerçeği hiçbir şekilde yadsınamaz. Osmanlı Askeri Tarihi alanında mezkûr zaman dilimi(1792-1918) arasında yapılan mevcut analizlerin genişletildiği ve literatürün bu açıdan zenginleştirildiği su götürmez gerçektir. Ayrıca askeri tarihin ne kadar kapsamlı ve geniş bir alan olduğu yaklaşık yüz küsur yıllık bir zaman dilimi içerisindeki seyrinin bile çok fazla malumatı içerdiğinden anlaşılmaktadır.Ülkemizde ki askeri tarih konusunda ki benzer çalışmaların azlığı düşünüldüğünde eserin kıymeti daha iyi fark edilecektir. “Her Türk asker doğar” söylevine binaen, millet olarak belirli bir askeri kültür ve mirasa sahip olmamız gerektiği fikrinden hareketle, en iyi askeri tarih araştırmalarının ülkemizde olması gerekirken, bu konuda Batılı araştırmacı ve tarihçilerin daha somut adımlar attığını gördüğümüz bu dönemde kendi cephemizi güçlendirmek adına eserin görevini layıkıyla yaptığına şüphe yok.